

De voornaamste plaats wordt hier zeker ingenomen door de lamellibranchiaat *Macoma balthica* (L.). Andere platschelpen die men wel aantreft zijn *Tellina tenuis* da C.

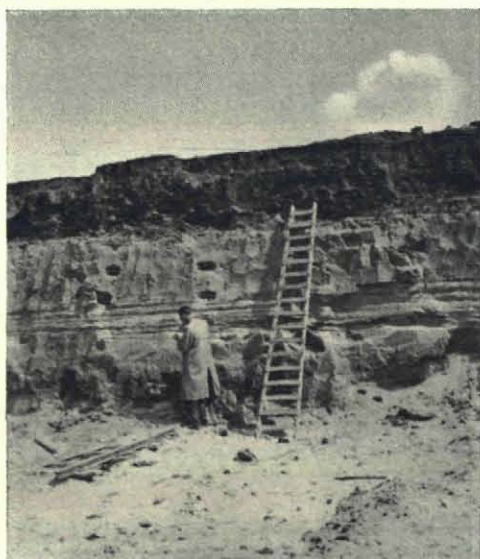

Fig. 5.

en *Tellina fabula* Gmelin. Bovendien komen naar verhouding tamelijk veel exemplaren van de eetbare hartschelp (*Cardium edule* L.) voor, terwijl men hier en daar verspreid de kleppen van boormossels, als b.v. *Barnea candida* (L.) en *Zirfaea crispata* (L.), mossels (*Mytilus edulis* L.) en strand-schelpen (*Spisula* sp.) vindt. Gastropoden schijnen buitengewoon schaars te zijn. Het wadslakje (*Hydrobia ulvae* Penn.) en de tepelhoren (*Natica catena* da C.) komen zeer spaarzaam voor.

Zoals echter gezegd zou een nader onderzoek hier nog veel aan het licht kunnen brengen. Fig. 5 kan ons tenslotte nog een goede indruk van de totale diepte van de beschreven afgraving geven.

Uit het bovenstaande moge blijken dat het — ook in het Westen van ons land — altijd de moeite loont om dankbaar van de geboden gelegenheid tot een nauwkeurige bestudering gebruik te maken, wanneer een toevallig ontstane uit- of afgraving daartoe aanleiding geeft.

's-Gravenhage.

A. N. CH. TEN BROEK.

J. BROUWER.

LITERATUUR:

Dr. F. J. FABER, Geologie van Nederland, 2e dr., den Haag, 1933.

Dr. P. TESCH, De vorming van de Nederlandsche duinkust, Groningen, 1935.

OVER EEN OUDE STRANDING VAN EEN BUTSKOP, *HYPEROODON ROSTRATUS*.

Het is nu alweer tien jaar geleden, dat ik, in 1931, het overzicht van „De Fossiele en Recente *Cetacea* van Nederland” publiceerde. In die jaren zijn er heel wat gevallen van strandingen van *Cetacea* in ons land gemeld en ook uit oude litteratuur zijn allerlei aanvullingen te voorschijn gekomen. Zoo werd er in 1939 een oude aquarel ontdekt, voorstellende een Butskop in 1584(!) aangespoeld nabij Zierikzee, over welk geval ik in 1940 een stukje, met afbeelding, schreef in het Archief

OVER EEN OUDE STRANDING VAN EEN BUTSKOP ☼ ☼ ☼ 95

van het Zeeuwsch Genootschap te Middelburg. Van een dergelijk dier, in 1757 bij Zaamslag aangetroffen, werd voor een paar jaar een penteekening ontdekt in een verzameling familiepapieren. Zoo zouden er gemakkelijk nog meer dergelijke gevallen kunnen worden opgenoemd.

In het voorjaar van 1941 bestudeerde collega W. H. Wachter te Rotterdam, oude jaargangen van het tijdschrift de „Algemeene Konst- en Letterbode”, 1849, deel II, July—December, waarin hij een artikel van Claas Mulder aantrof, getiteld: „Iets over den *Hyperoodon* onlangs bij Tzum, in Friesland, gevonden”. De heer Wachter was zoo welwillend mij hierop attent te maken en copieerde het stuk. Daaraan is nu het volgende ontleend.

In de dagbladen, o.a. in de Groninger Courant van 24 Aug. 1849, werd gewag gemaakt van het vinden van een groot geraamte ter gelegenheid van het slatten (uitdiepen) der vaart van het dorp Tzum, in Franekeradeel. Bedoeld wordt hier het plaatsje Tjum, 10 km. van zee afgelegen. Mulder heeft het skelet gezien en gevonden dat het van een *Hyperoodon* moet zijn.

Verschillende kenmerken van dit geslacht worden door hem opgenoemd: de scheve schedel, de beide tanden (aan de punt van de onderkaak), de 7 aaneengegroeide halswervels en het uit 3 deelen bestaande borstbeen. Uit deze 4 bijzonderheden blijkt met zekerheid de juiste determinatie van het skelet.

Zoo kloppen deze kenmerken volkomen op het Butskopskelet van 1846, dat W. Vrolik in 1848 zoo uitvoerig en uitstekend beschreef.

Over de schouderbladeren en het skelet der beide borstvinen wordt in het bericht niet gesproken. Blijkbaar is daarvan dus niets teruggevonden. Ook de beide kleine bekkenbeentjes zijn niet aangetroffen.

Het in de vaart gevonden skelet is dus in vele opzichten incompleet, maar vast staat, dat we hier met een *Hyperoodon* te maken hebben, die niet bekend was. In de zeer verspreide litteratuur der *Cetacea*, wordt dit geval slechts in de „Konst- en Letterbode” vermeld en dank zij de oplettenheid van den heer Wachter, kan nu dit oude geval worden ingevoegd bij de bekende strandingen. Het jaartal van de aanspoeling is niet bekend; we weten slechts dat deze plaats vond vóór 1849.

Aan het einde van zijn artikel brengt Mulder dank aan den grietman Heerma van Beyma thoe Kingma, die zorg droeg, dat de gevonden beenderen goed bewaard werden, totdat Mulder ze kon bestudeeren.

Juistgenoemde onderzoeker hoopte, dat de aangetroffen stukken in het universiteitsmuseum te Groningen zouden komen. Of dit gebeurd is, wordt niet vermeld en ook elders is mij daarvan niets gebleken. Aangenomen dat de beenderen in Groningen terecht kwamen, is daar in Aug. 1906 door de groote brand toch alles vernield. Stoffelijke bewijzen van deze vondst zullen dus wel niet meer bestaan, maar aangezien *Hyperoodon* toch nog steeds voor ons land een zeldzaam dier is, is het gewenscht dit geval opnieuw vast te leggen.

Enkele bijkomstige bijzonderheden aan Mulder's stuk ontleend, laat ik hier nog volgen.

De punt van de bovenkaak is onvolledig; de onderkaak is compleet, maar aan het achterste gedeelte van den rechter tak ontbrak een stuk. De lengte van den schedel is ongeveer 1,05 M. Bij het dier door Vrolik onderzocht is deze lengte omstreeks 1,11 M., welk getal bevredigend met het eerste klopt. Het geheele dier berekent Mulder op minstens 5 M.; het dier van Vrolik was ongeveer 5,27 M. lang.

In den tekst spreekt Vrolik, blz. 7, over een lengte van 7,64 Ned. el, welke maat overeenkomt met 5,27 M.

De mooie plaat die Vrolik van zijn *Hyperoodon* van 1846 geeft, is op $\frac{1}{18}$ van de ware grootte gemaakt en aangezien de Butskop op de afbeelding 42 cM. lang is, zou hier het dier een lengte gehad hebben van $18 \times 42 \text{ cM.} = 7,56 \text{ M.}$ Dit getal verschilt bijna 2,30 M. met de opgave van een lengte van 5,27 M., zoodat Vrolik hier een vergissing moet hebben gemaakt. Deze onjuistheid maakte weer, dat ik in 1931, op blz. 191 van mijn dissertatie, sprak van dit dier van „ongeveer 7 M. lengte”. Het is beter den tekst van Vrolik voor juist te houden en dus de lengte op 5,27 M. te stellen. In de „Levende Natuur” van 1936, deed Dr. G. Junge desgelijks in zijn artikel over den Butskop van Egmond aan Zee.

Behalve de 7 samengegroeide halswervels, vond Mulder nog 24 andere, zoodat er dus ongeveer 14 wervels ontbraken. Vele wervels waren zeer beschadigd; 10 ervan bezaten nog doornuitsteeksels.

Voor ruim 40 jaar, dus omstreeks in 1808, kreeg Mulder's vader een wervel ook uit de vaart van Tjum afkomstig. Deze wervel werd in Groningen bewaard. Er waren 2 gaten in geboord, 6 duim diep en 3 duim middellijn, waarin vroeger houten pennen zaten, een bewijs dat de wervel in menschenhanden geweest was. Mulder voegt hieraan toe: „het moet de 2e of een der volgende staartwervels zijn geweest, van den kop afgeteld”. Indien ook deze wervel inderdaad van een Butskop is geweest, dan zou het dier dus vóór 1808 moeten zijn aangespoeld en niet vóór 1849. Zekerheid kunnen wij hieromtrent niet meer verkrijgen, temeer niet daar staartwervels van *Cetacea* lastig uit elkaar te kennen zijn.

Van de 18 ribben, zijn er 11 teruggevonden, waarvan 8 minder beschadigd.

Het hier behandelde geval laat zich nu aldus reconstrueeren.

Vóór 1849 (óf vóór 1808?) is een Butskop gestrand aan de Friesche waddenkust nabij Harlingen en opgemerkt door visschers en (of) landbouwers. Teneinde zich van het cadaver te ontdoen, is het naar de vaart gesleept en heeft men de resten daarin laten zakken. Het spek zal terwille van de traan wel zijn afgesneden en uitgekookt. Er is dus eenige overeenkomst met het geval van de stranding van *Mesoplodon bidens* op Tholen in 1896, die door den heer J. G. Sloff, Bergen-op-Zoom, en mij werd opgegraven in Januari 1923. Hiervoor zie men „De Levende Natuur” van 1 Juli 1923, jaargang XXVIII, aflevering 3, blz. 88, met een afbeelding.

Rotterdam, 24-4-1941.

Dr. A. B. VAN DEINSE.